

ATLANDI-ÜLESED SUHTED: USA JA KANADA

Euroopa Liidul ning USA-l ja Kanadal on ühised väärtused, nagu demokraatia, inimõigused, majanduslik ja poliitiline vabadus, ning suuresti kattuvad huvid välispoliitika ja julgeoleku valdkonnas. ELi ja Kanada laiaulatuslik majandus- ja kaubandusleping ning strateegilise partnerluse leping jõustusid ajutiselt 2017. aastal. Läbirääkimised ELi ja USA Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse üle peatati 2017. aastal. Nõukogu võttis 15. aprillil 2019 vastu läbirääkimisjuhised tööstustariifide kaotamiseks.

ELI JA USA VÄLISPOLIITILISED SUHTED

Kuigi EL ja USA ei ole ühel meelel teatavates välispoliitilistes küsimustes, on nad jätkuvalt teineteisele kõige olulisemad ja usaldusväärsemad partnerid. Mõlemal pool Atlandi ookeani toimunud poliitilistele ja geostrateegilistele muutustele vaatamata on nende välispoliitilised sidemed kestnud juba aastakümneid. EL ja USA on aastaid teinud tihedat koostööd, konsulteerinud vastastikku oma rahvusvaheliste prioriteetide üle ja tegutsenud mitmepoolsetel foorumitel sageli oma ühiste huvide edendamiseks.

Pärast 8. novembril 2016 USAs toimunud presidendivalimisi on aga ELi ja USA välispoliitilistes suhetes tekkinud hulgaliselt küsimusi ja probleeme. Kuigi EL ja USA teevad endiselt koostööd paljudes küsimustes ja geograafilistes seostes, on USA suhtumine Euroopa Liitu ja Atlandi-ülelisse liitu pärast president Donald Trumpi ametisse astumist muutunud.

See ilmneb USA ja ELi tugevalt lahknevates seisukohavõttudes olulistel teemadel (nt kliimamuutused, mitmepoolsus ja võltsuudised) ning USA administratsiooni otsustes öelda lahti ühisest laiaulatuslikust tegevuskavast, blokeerida WTO apellatsioonikogu kohtunike ametisse nimetamist ja kehtestada ELi mõjutavad tollimaksud imporditavale terasele ja alumiiniumile.

Neist USA ja ELi suhetes toimunud muutustest hoolimata on USA paljude ELi liikmesriikide jaoks endiselt usaldusväärne julgeolekupartner, nagu näitab Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (NATO) liikmesriikide koostöö. President Trump pöörab suurt tähelepanu NATO eelarvele, nõudes, et kõik liitlased täidaksid oma kohustust eraldada sellele 2% oma SKPst.

ELI JA USA POLIITILISED SUHTED ÕIGUSLOOJATE ATLANDI-ÜLESE DIALOOGI RAAMES

Euroopa Parlamendi ja USA Kongressi suhted said alguse 1972. aastal. Suhteid ajakohastati ja need muudeti institutsionaalseks õigusloojate Atlandi-ülese dialoogi sisseseadmiseks 1999. aastal. Õigusloojate Atlandi-ülese dialoogi raames kogunevad Euroopa Parlamendi liikmed ja USA Esindajatekoja liikmed kaks korda aastas parlamentidevahelisele kohtumisele, mis toimub vaheldumisi USAs ja Euroopas. 83. parlamentidevaheline kohtumine toimus 2019. aasta veebruaris Washingtonis. Kohtumise lõpus kiideti heaks [ühisavaldus](#), milles rõhutatakse mõlema poole valmidust tõhustada koostööd ühiste probleemide lahendamiseks. Neil kaks korda aastas toimuvatel kohtumistel osalevad seadusandjad vahetavad arvamusi vastastikust huvi pakkuvates olulistes poliitilistes küsimustes. Kuigi Atlandi-üleled seisukohad ühtivad paljudes valdkondades, on õigusloojate aruteludel ilmnenu olulistes poliitilistes küsimustes ka lahknevusi. Atlandi-ülese poliitilise dialoogi tähtsust ei tohiks alahinnata, eelkõige arvestades laialdasi volitusi, mis on USA Kongressil, kes näiteks annab loa USA sekkumiseks ülemaailmsete kriiside korral ja kujundab USA osalust ülemaailmsetes juhtinstitutsioonides.

ELi ja USA majandussuhted

2017. aastani olid ELi ja USA kaubandussuhetes valdavaks teemaks ELi ja USA Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse läbirääkimised. Trumpi valitsuse käsitlus ELi ja USA kaubandussuhetest on tema eelkäijatest täiesti teistsugune. USA on esikohale seadnud oma riiklikud huvid ja püüdnud tasakaalustada puudujääke kaubavahetuses teiste riikidega, avaldades partneritele survet teatavatele toodetele kõrgete tollimaksude kehtestamisega, et kaitsta oma riigi tööstust ja laiendada partnerriikides turulepääsu. USA valitsus kehtestas 1. juunil 2018 tollimaksud ELi imporditavale terasele ja alumiiniumile ning on ähvardanud ka autodele tollimaksu kehtestada. Samal ajal eemaldub USA Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) raamistikus rakendatavast mitmepoolsusest. See uus hoiak on pingestanud USA kaubandussuhteid ELi ja muude partneritega. EL on WTOs esitanud kaebuse terase ja alumiiniumi tollimaksude vastu ning on omakorda kehtestanud tollimaksud teatavatele USA toodetele, et ELi ja USA kaubavahetust üldiselt tasakaalustada. WTO apellatsioonikogu avaldas 28. märtsil 2019 oma otsuse Boeingu kohta, kinnitades sellega ELi pikaajalist seisukohta, mille kohaselt USA ei ole võtnud meetmeid selleks, et järgida Boeingule makstava toetuse kohta kehtestatud WTO eeskirju. 8. aprillil 2019 kutsus Trumpi valitsus Euroopa Liitu tungivalt üles lõpetama lennukitootjale Airbus toetuste maksmise, pidades seda kahjustavaks. Ta avaldas nimekirja Euroopa kaupadest, mille väärtus on 11 miljardit USA dollarit ja millele võidakse määrata selle pikaajalise vaidluse tulemusena karistuslikud tollimaksud. Selline negatiivne sündmuste areng võiks ohustada võimalikku kahepoolset ELi ja USA vahelist kokkulepet tollimaksude vastastikuse vähendamise kohta. ELi poolel saavutas nõukogu 15. aprillil 2019 põhimõttelise kokkuleppe läbirääkimisjuhiste kohta, millega volitatakse komisjoni alustama USAGA tollimaksu läbirääkimisi. Parlament jättis

oma 2019. aasta märtsi osaistungjärgul kaubanduslääbirääkimiste alustamist toetava resolutsiooni vastu võtmata.

Karmistunud hoiakule vaatamata langeb ELi ja USA majanduse arvele ikka veel peaaegu 50% maailma sisemajanduse koguproduktist (SKP) ja kolmandik maailma kaubandusest. 2017. aastal oli EL endiselt USA suurim kaubanduspartner, talle järgnesid Hiina ja Kanada, kes on USA partner Põhja-Ameerika vabakaubanduskokkuleppe raames.

USA oli 2018. aastal jätkuvalt ELi ekspordi peamine sihtkoht ja sinna suundus 20,8% kogu ELi kaubaekspordist (võrdluseks – Hiinasse 10,7%). USA oli ELi suuruselt teine impordipartner ja sealt saabus 13,5% ELi imporditud kaupadest. Sellega jäi USA maha Hiinast, kust ELi saabus import moodustas koguimpordist 19,9%, edestas aga Venemaad ja Šveitsi, kelle arvele langes vastavalt 8,5% ja 5,5% ELi koguimpordist.

ELi ja USA vaheline kaubandus 2016–2018 (miljardit eurot)

Aasta	ELi kauba- import USAst	ELi kauba- eksport USAse	ELi kaubandusbilanss (kaubad)
2016	248,8	363,7	+114,9
2017	256,6	376,2	+119,6
2018	267,3	406,4	+139,1

Allikas: Euroopa Komisjoni kaubanduse peadirektoraat

Aastatel 2015–2017 suurenes nii ELi teenuste eksport USAse kui ka teenuste import USAst. 2016. aastal ELi teenuste eksport USAse aga vähenes, mille tõttu USA teenustekaubanduses ELiga tekkis 2,8 miljardi euro suurune ülejääk, samas kui USA teenuste ekspordi vähenemise tõttu 2017. aastal tekkis ELi teenustekaubanduses USAga 12,5 miljardi euro suurune ülejääk.

ELi ja USA teenustekaubandus 2015–2017 (miljardit eurot)

Aasta	ELi teenuste import USAst	ELi teenuste eksportteenustekaubanduse USAse	ELi teenustekaubanduse bilanss
2015	215,1	227,7	+12,6
2016	229,1	226,3	-2,8
2017	223,7	236,2	+12,5

Allikas: Euroopa Komisjoni kaubanduse peadirektoraat

EL ja USA on vastastikku teineteise suurimad investorid, kuid 2016. ja 2017. aastal esines mõningaid tagasilööke. Mõlemal aastal oli USA investeeringute sissevool ELi negatiivne ning vastavalt vähenes ka USA otseinvesteeringute maht ELis, samas kui ELi rahavood USAse 2017. aastal suurenesid, olles läbinud väikese languse 2016. aastal. Selle tulemusena suurenes ELi investeeringute ülejääk veelgi, ulatudes 2017. aastal 385,3 miljardi euroni. Võib väita, et kahepoolsed otseinvesteeringud, mis on oma olemuselt pikaajalised kohustused, on Atlandi-üleseid kaubandussuhteid edasiviiv jõud. Seda toetab ka asjaolu, et ELis ja USAs paiknevate ema- ja

tütaretevõtete vaheline kaubavahetus moodustab rohkem kui kolmandiku kogu Atlandi-ülesest kaubandusest. Hinnangute kohaselt annavad ELi ja USA ettevõtjad, kes tegutsevad vastavalt teineteise territooriumil, tööd rohkem kui 14 miljonile inimesele.

ELi ja USA kahepoolsed investeeringud (miljardit eurot)

Aasta	USA otseinvesteeringud ELi	ELi otseinvesteeringud USAsse	Bilanss
2017	2183,9	2569,2	+385,3

Allikas: Euroopa Komisjoni kaubanduse peadirektoraat

ELI JA KANADA POLIITILINE DIALOOG

Kanada on üks Euroopa Liidu vanimaid ja lähedasemaid partnereid. Kahepoolsed suhted, mis 1950. aastatel said alguse puhtmajanduslikel põhjustel, on aastate jooksul arenenud tihedaks strateegiliseks partnerluseks. EL ja Kanada teevad tihedat koostööd selliste ülemaailmsete probleemide lahendamisel nagu keskkond, kliimamuutused, energiajulgeolek ja piirkondlik stabiilsus. Kanada panustab regulaarselt ELi ÜJKP missioonidesse (nt ELi politseimissioonid Afganistanis ja Palestiina aladel) ning osaleb ka [ELi valimisvaatlusmissioonidel](#).

Euroopa ühenduste (ELi eelkäija) ja Kanada 1976. aastal sõlmitud kaubandus- ja majanduskoostöö raamleping oli ELi esimene sellelaadne ametlik leping ühe tööstusriigiga. Sellele järgnes 1990. aastal vastu võetud deklaratsioon transatlantiliste suhete kohta, millega laiendati kontaktide ulatust ning nähti ette korrapärased tippkohtumised ja ministrite tasandi kohtumised.

Aastatel 2013–2014 pidasid EL ja Kanada läbirääkimisi, et viia kahepoolsed suhted [laiaulatusliku majandus- ja kaubanduslepinguga](#) ning [strateegilise partnerluse lepinguga](#) uuele tasandile.

Strateegilise partnerluse leping on poliitiline kokkulepe, mille eesmärk on tihedam kahepoolne koostöö paljudes välispoliitika ja muudes valdkondades, nagu rahvusvaheline rahu ja julgeolek, terrorismivastane võitlus, kriisiohjamine, merendusjulgeolek, ülemaailmne juhtimine, energeetika, transport, teadus- ja arendustegevus, tervishoid, keskkond ja kliimamuutused. Kanada ja EL allkirjastasid lepingu 30. oktoobril 2016 toimunud tippkohtumisel ja parlament toetas seda 2017. aasta veebruaris. Suur osa lepingust on alates 1. aprillist 2017 ajutiselt jõustunud ja praegu on käimas täielikuks jõustumiseks vajalikud parlamentaarsed ratifitseerimismenetlused.

Lisaks ELi ja Kanada täitevvõimude dialoogile kohtuvad Euroopa Parlamendi liikmed regulaarselt oma Kanada kolleegidega. Parlamentidevahelised kohtumised toimuvad igal aastal ning neid täiendavad parlamentidevaheliste töörühmade ja delegatsioonide kohtumised. Lisaks pooleliolevate läbirääkimiste arutamisele võimaldavad need kohtumised käsitleda selliseid vastuolulisi teemasid nagu õliliivade ja kildagaasi kasutamise keskkonnamõju, kalanduspoliitika ja loomade heaolu küsimused (sealhulgas hülgejaht). Euroopa Parlamendi delegatsioon Kanadaga suhtlemiseks käib

regulaarselt koos kogu aasta vältel, et valmistada ette parlamentidevahelisi kohtumisi. 40. parlamentidevaheline kohtumine toimus 2019. aasta märtsis Strasbourgis.

ELI JA KANADA MAJANDUSSUHTED

Laiaulatuslik majandus- ja kaubandusleping (CETA) on sündinud viimase aastakümne jooksul ELi ja Kanada kaubandussuhetes toimunud positiivsete muutuste tulemusel. ELi ja Kanada läbirääkimised CETA üle algasid 2009. aastal ja jõudsid lõpule 2014. aastal. Leping allkirjastati 30. oktoobril 2016 toimunud ELi ja Kanada tippkohtumisel ning parlament andis sellele nõusoleku 15. veebruaril 2017. Nüüd peavad lepingu ratifitseerima liikmesriigid, kes teevad seda vastavalt oma põhiseaduse sätetele. Nende lepingu osade kohaldamine, mis kuuluvad ELi pädevusse, algas 21. septembril 2017.

Tegemist on ELi esimese laiaulatusliku majanduslepinguga kõrgelt arenenud tööstusriigiga. EL ja Kanada on avanud oma turud teineteise kaupadele, teenustele ja investeeringutele, sealhulgas ka avalikele hangetele. Lepingu rakendamise esimesel aastal suurenes ELi eksport Kanadasse kokku 7%, veelgi enam kasvas aga masinate, ravimite ja põllumajandustoodete eksport.

Laiaulatuslik majandus- ja kaubandusleping on ühtlasi esimene ELi kahepoolne majandusleping, mis hõlmab spetsiaalset investeerimiskohtu süsteemi investorite ja riikide vahel investeeringute küsimustes tekkivate erimeelsuste lahendamiseks. Investeerimiskohtu süsteem, mis on olemuselt uudne ja mille avalik arutelu paljudes riikides veel jätkub, jääb lepingu ajutisest kohaldamisalast välja. CETAs on selgelt sätestatud ka valitsuste õigus reguleerida üldsuse huvides rahvatervise, ohutuse, keskkonna, kõlbluse ning sotsiaal- ja tarbijakaitsega seotud küsimusi.

USA uued tollimaksud terasele ja alumiiniumile puudutavad nii Kanadat kui ka ELi ning mõlemad on seisukohal, et tollimaksud ei ole majanduslikult põhjendatud ega kooskõlas WTO reeglitega. Sellest lähtudes on EL ja Kanada koos teiste reeglitepõhise kaubanduskorra kaitsjatega tõhustanud dialoogi kaubandusküsimustes.

2018. aastal oli EL USA järel Kanada suuruselt teine kaubanduspartner, kelle arvele langes 7,6% Kanada kaupade kogueksportidist ja -impordist. EL eksportis 2018. aastal Kanadasse kaupu 41,4 miljardi euro väärtuses ja importis Kanadast kaupu 31 miljardi euro väärtuses. 2018. aastal oli Kanada ELi rahvusvaheliste kaubanduspartnerite seas 10. kohal. Peamised kaubad, millega kaks partnerit omavahel kauplevad, on masinad, transpordivahendid ja kemikaalid.

ELi ja Kanada kaubavahetus 2016–2018 (miljardit eurot)

Aasta	ELi kaubaimport Kanadast	ELi kaubaeksport Kanadasse	ELi kaubandusbilanss (kaubad)
2016	29,0	35,2	+6,2
2017	31,5	37,7	+6,2
2018	31,0	41,4	+10,4

Allikas: Euroopa Komisjoni kaubanduse peadirektoraat

Teenustekaubandus on ELi ja Kanada kaubandussuhete tähtis osa. 2017. aastal suurenes ELi teenuste eksport Kanadasse 2014. aastaga võrreldes 21,7 miljardi euroni ning Kanadast imporditud teenuste maht suurenes ELis 13,2 miljardi euroni. Transport, reisimine, kindlustus ja side on mõned näited teenustest, millega ELi ja Kanada vahel aktiivselt kaubeldakse.

ELi ja Kanada teenustekaubandus 2015–2017 (miljardit eurot)

Aasta	ELi teenuste import Kanadast	ELi teenuste eksport Kanadasse	ELi teenustekaubanduse bilanss
2015	12,6	19,4	+6,8
2016	12,1	20,2	+8,1
2017	13,2	21,7	+8,5

Allikas: Euroopa Komisjoni kaubanduse peadirektoraat

Välismaiste otseinvesteeringute osas on EL investeerinud Kanadasse rohkem kui Kanada ELi. 2017. aastal moodustasid ELi otseinvesteeringud Kanadasse 304,8 miljardit eurot. Kanada investeeris ELi 293,0 miljardi euro väärtuses.

ELi ja Kanada kahepoolsed investeeringud (miljardit eurot)

Aasta	Kanada otseinvesteeringud ELi	ELi otseinvesteeringud Kanadasse	Bilanss
2017	293,0	304,8	+11,8

Allikas: Euroopa Komisjoni kaubanduse peadirektoraat

Tuula Turunen / Wolfgang Iglar
04/2019

